

PHÁT HUY NGUỒN LỰC CON NGƯỜI CHO PHÁT TRIỂN NÔNG NGHIỆP SINH THÁI

NGUYỄN THỊ PHƯƠNG HOA *

Đối với Việt Nam, nông nghiệp luôn là ngành kinh tế trọng điểm nên phát triển nông nghiệp luôn được ưu tiên hàng đầu trong các chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước. Một trong những nguồn lực đóng vai trò quan trọng, có ý nghĩa quyết định là nguồn lực con người (chủ thể của quá trình sản xuất), vì vậy, để phát triển nông nghiệp sinh thái, trước tiên cần phát huy vai trò của nguồn lực con người, từ đó góp phần vào thành công trong phát triển nông nghiệp theo hướng hiện đại, văn minh.

Từ khóa: Nông nghiệp sinh thái; phát huy; nguồn lực con người; Việt Nam.

Agriculture has always been a key economic sector in Vietnam, making its development a top priority in the policies and directives of the Party and the State. Among the essential resources contributing to this growth, human resources play a crucial and decisive role, standing at the forefront as the primary agents in the production process. Therefore, to successfully develop ecological agriculture, it is imperative first to enhance the role of human resources, thereby fostering the advancement of modern and sustainable agricultural practices.

Keywords: Ecological agriculture; enhance; human resources; Vietnam.

NGÀY NHẬN: 05/01/2025

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 15/02/2025

NGÀY DUYỆT: 17/3/2025

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.350.2025.1119>

1. Đặt vấn đề

Một trong những điểm nhấn của Đại hội XIII (năm 2021) là Đảng ta đã đưa ra một số định hướng mới cho phát triển nông nghiệp Việt Nam. Đó là phát triển nông nghiệp sinh thái gắn với xây dựng nông thôn hiện đại và nông dân văn minh. Đại hội đã chỉ rõ: “Tiếp tục thực hiện có hiệu quả chủ trương cơ cấu lại nông nghiệp, phát triển nông nghiệp, kinh tế nông thôn gắn với xây dựng nông thôn mới theo hướng nông nghiệp sinh thái, nông thôn hiện đại và nông dân văn minh”¹. Đồng thời, cần đưa “nông nghiệp sản xuất hàng hóa lớn ứng dụng công nghệ cao” gắn

với “phát huy tiềm năng, lợi thế của từng vùng, từng địa phương”; “thích ứng với biến đổi khí hậu, bảo đảm vệ sinh an toàn thực phẩm” và “bảo vệ môi trường sinh thái”².

Kế thừa tinh thần đó, tại Hội nghị Trung ương 5 (khóa XIII), Nghị quyết số 19-NQ/TW ngày 16/6/2022 về nông nghiệp, nông dân, nông thôn đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045 được ban hành. Nghị quyết số 19-NQ/TW đã đưa ra định hướng phát triển nông nghiệp sinh thái gắn với xây dựng nông thôn hiện đại, nông dân văn minh và

* ThS, Học viện Hành chính và Quản trị công

coi đây là một cách thức quan trọng để phát triển hài hòa giữa nông thôn và thành thị, giữa các vùng, miền; gắn kết chặt chẽ giữa công nghiệp, dịch vụ với nông nghiệp, giữa phát triển nông thôn bền vững với quá trình đô thị hóa.

Để phát triển nông nghiệp sinh thái cần có nhiều nguồn lực, như nguồn lực tự nhiên, con người, khoa học - công nghệ, tài chính, thể chế,... Mỗi nguồn lực có một vị trí, vai trò khác nhau, trong đó nguồn lực con người đóng vai trò quan trọng nhất và có ý nghĩa quyết định đến sự phát triển nông nghiệp sinh thái, bao gồm: số lượng, chất lượng, trình độ, kinh nghiệm, kỹ năng,... của lao động nông nghiệp, nhân lực khoa học, chuyên gia tham gia phát triển nông nghiệp sinh thái. Đây là một lực lượng đông đảo tham gia vào các khâu của quá trình sản xuất nông nghiệp, là chủ thể không thể thiếu trong phát triển nông nghiệp sinh thái ở Việt Nam hiện nay.

Bài viết chỉ ra những thách thức và đề xuất một số giải pháp nhằm phát huy nguồn lực lao động tương xứng đối với phát triển nông nghiệp sinh thái nhằm quán triệt quan điểm chỉ đạo của Đảng và Nhà nước về phát triển nông nghiệp theo hướng hiện đại, văn minh.

2. Vai trò và thực trạng nguồn lực con người cho phát triển nông nghiệp sinh thái ở Việt Nam hiện nay

Nông nghiệp sinh thái là nền nông nghiệp phát triển dựa trên việc ứng dụng những thành tựu của khoa học - công nghệ hiện đại và đổi mới sáng tạo; hướng đến mục tiêu phát triển bền vững, bảo đảm an toàn cho sức khỏe của con người; có sự tích hợp giữa giá trị kinh tế (tăng trưởng, lợi nhuận) và giá trị xã hội (kết nối, trách nhiệm xã hội, tính minh bạch, do đó, “nông nghiệp sinh thái cũng chính là nông nghiệp bền

vững, là nền nông nghiệp tràn đầy năng lượng: năng suất cao, sản lượng lớn, hiệu quả cao, giá trị gia tăng cao, thân thiện với môi trường”³. Nếu nguồn lực tự nhiên là điều kiện, tiền đề đầu tiên, nói lên những lợi thế ưu trội cho phát triển nông nghiệp sinh thái của một địa phương, một vùng, miền thì nguồn lực con người là chủ thể quyết định chất lượng, xu hướng phát triển của nông nghiệp sinh thái.

Xét trong mối quan hệ giữa các nguồn lực, nguồn lực con người đóng vai trò quyết định các nguồn lực khác bởi con người - người lao động là nhân tố đóng vai trò quyết định sự phát triển của lực lượng sản xuất. Trong sản xuất nông nghiệp, người lao động trước hết là những người nông dân với năng lực, trình độ, kinh nghiệm sản xuất, canh tác; sau đến những kỹ sư, các nhà khoa học tham gia vào quá trình sản xuất nông nghiệp bằng việc chế tạo, ứng dụng những phát minh, kết quả nghiên cứu khoa học vào sản xuất nông nghiệp; tuy nhiên, người nông dân vẫn là đóng vai trò quan trọng nhất trong nguồn lực con người.

Việt Nam hiện đang trong giai đoạn “dân số vàng” với quy mô dân số cả nước đạt khoảng 98,5 triệu người; lực lượng lao động từ 15 tuổi trở lên là 52,8 triệu người⁴. Với lực lượng lao động lớn này, là điều kiện thuận lợi cho phát triển nông nghiệp sinh thái ở Việt Nam trong những năm tới. Tuy nhiên, lao động nói chung và lao động nông nghiệp nói riêng đa số có trình độ thấp, “khoảng 70% số lao động chưa qua bất kỳ một khóa đào tạo chuyên môn nào; lao động có trình độ đại học chỉ chiếm khoảng 9%”⁵. Trình độ của lao động nông nghiệp Việt Nam thấp hơn nhiều so với trình độ lao động của các nước trong khu vực và trên thế giới: “chỉ 28% lực lượng lao động Việt Nam có qua đào tạo có chứng chỉ, bằng cấp; ngành công nghiệp

chế biến chế tạo chủ yếu do doanh nghiệp nước ngoài chiếm lĩnh; 72% xuất khẩu của Việt Nam là do các doanh nghiệp FDI thực hiện, 28% do doanh nghiệp trong nước nhưng chủ yếu là các sản phẩm nông nghiệp và ngành lao động giản đơn; năng suất lao động bình quân của người lao động Việt Nam chỉ bằng 7,6% năng suất lao động của Singapore, 19,5% của Malaysia, 37,9% của Thái Lan, 45,6% của Indonesia”⁶. Đây chính là bất lợi rất lớn của nguồn lực lao động Việt Nam trong bối cảnh hiện nay.

Ngoài hạn chế chung, chất lượng nguồn nhân lực khu vực nông thôn Việt Nam còn tương đối thấp, nhìn chung, chưa đáp ứng yêu cầu của phát triển nông nghiệp ứng dụng công nghệ cao, tỷ lệ lao động trong độ tuổi lao động đã qua đào tạo ở nông thôn năm 2022 chỉ có khoảng 17,2%; nhiều địa phương còn chậm, nguồn nhân lực khoa học - công nghệ chưa đáp ứng yêu cầu; việc thu hút nguồn nhân lực chất lượng cao cho phát triển nông nghiệp còn chậm, chưa có nhiều đột phá; còn thiếu nhiều chuyên gia trong lĩnh vực nông nghiệp⁷.

Để tạo đột phá trong phát triển nhân lực (nông dân văn minh trong phát triển nông nghiệp sinh thái) cần đào tạo, nâng cao kỹ năng nghề đáp ứng yêu cầu cơ cấu lại nông nghiệp, phát triển kinh tế nông thôn, tận dụng hiệu quả cơ hội cách mạng công nghiệp 4.0, chuyển đổi số và hội nhập quốc tế, đặc biệt là nâng cao trình độ, kỹ năng nghề cho lao động trẻ, đáp ứng nhu cầu thị trường trong nước và xuất khẩu lao động.

3. Một số giải pháp

Xuất phát từ thực trạng nguồn lực con người ở Việt Nam hiện nay và quán triệt quan điểm chỉ đạo của Đảng, để phát huy nguồn lực con người cho phát triển nông nghiệp sinh thái, cần chú trọng đến các giải pháp cơ bản sau:

Một là, đẩy mạnh tuyên truyền, giáo dục nâng cao nhận thức của nông dân về những lợi thế của phát triển nông nghiệp sinh thái.

Nông dân là chủ thể, đồng thời là lực lượng quan trọng nhất trong phát triển nông nghiệp sinh thái. Do đó, cần đẩy mạnh tuyên truyền, nâng cao nhận thức của nông dân về lợi ích của nông nghiệp sinh thái. Bên cạnh những cách thức tuyên truyền truyền thống trên các phương tiện truyền thông, qua kênh của chính quyền, đoàn thể cần xây dựng các nhóm nhỏ từ chính nông dân để cùng nhau nghiên cứu, trao đổi về phương pháp, kỹ thuật canh tác nông nghiệp sinh thái; lập ra các mô hình phát triển nông nghiệp sinh thái tiêu biểu tại địa phương để nông dân đến tham quan, học hỏi, tổ chức hội chợ giới thiệu sản phẩm nông nghiệp sinh thái để nông dân có thể trực tiếp thấy được những thành quả của nông nghiệp sinh thái.

Các hoạt động tuyên truyền, nâng cao nhận thức cần được thực hiện thường xuyên, đa dạng hóa các hình thức để tạo sự thay đổi lâu dài trong tư duy và hành động của người dân về phát triển nông nghiệp sinh thái. Mặt khác, cũng cần tổ chức các lớp bồi dưỡng ngắn hạn, tổ chức ngay tại nơi sản xuất để hướng dẫn dưới dạng “cầm tay chỉ việc” cho nông dân nắm bắt các quy trình sản xuất, ứng dụng khoa học - công nghệ hiện đại vào sản xuất. Đồng thời, tăng cường phổ biến rộng rãi các kiến thức và mô hình nông nghiệp sinh thái thành công dưới các hình thức khác nhau để nâng cao nhận thức cho người sản xuất, góp phần nhân rộng mô hình nông nghiệp sinh thái.

Tập trung đào tạo các kiến thức khoa học, kỹ thuật, công nghệ mới và kỹ năng quản trị kinh doanh cho hội viên nông dân, đặc biệt lấy các nhà nông thành công trong sản xuất - kinh doanh nông nghiệp làm gương và làm theo phương châm “nông dân

dạy nông dân” bằng phương pháp dạy học thực hành theo quy trình sinh trưởng của cây trồng, vật nuôi mà các nhà khoa học của nhà nông đóng vai trò như “thư viện của nông dân”. Có hình thức tổ chức, tập hợp các nhà khoa học nông nghiệp và tiếp tục tôn vinh danh hiệu “Nhà khoa học của nhà nông” để mang đến cho hội viên, nông dân không chỉ niềm tự hào mà quan trọng hơn là những tâm đức và kiến thức quý báu của họ. Hỗ trợ hội viên, nông dân các trang thiết bị thông tin, kết nối, liên kết, hợp tác theo chuỗi sản xuất gắn với thị trường để làm tốt các khâu từ sản xuất đến thu hoạch, bảo quản, chế biến, tiêu thụ, xây dựng thương hiệu, nâng cao giá trị nông sản.

Hai là, xây dựng chính sách hỗ trợ người sản xuất chuyển đổi từ nông nghiệp truyền thống sang nông nghiệp sinh thái, phát huy vai trò làm chủ của nông dân trong mọi quá trình chuyển đổi sinh kế.

Cần tiếp tục ban hành chính sách hỗ trợ người dân trong việc chuyển đổi hệ thống sản xuất. Việc xây dựng hệ sinh thái dịch vụ cho nông nghiệp sinh thái với sự tham gia của khuyến nông cộng đồng là cấp thiết đối với quá trình chuyển đổi sang nông nghiệp sinh thái. Trong đó, hướng dẫn hội viên, nông dân nghiệp vụ xây dựng dự án phát triển nông nghiệp hàng hóa, vay và sử dụng vốn vay từ Ngân hàng Chính sách xã hội, Ngân hàng Nông nghiệp và Phát triển nông thôn và Quỹ Hỗ trợ nông dân theo hình thức nhóm hộ nông dân gắn chặt với xây dựng tổ hội nông dân, chi hội nông dân nghề nghiệp và hợp tác xã kiểu mới hoạt động theo phương thức “5 tự: tự giác, tự nguyện, tự chủ, tự quản, tự chịu trách nhiệm” và “5 cùng: cùng ngành nghề - lĩnh vực sản xuất - kinh doanh, cùng mối quan tâm, cùng có sự chia sẻ, cùng chịu trách nhiệm, cùng hưởng thụ”. Phát triển Quỹ Hỗ trợ nông dân để hỗ trợ, giúp đỡ nông dân xây dựng và nhân

rộng các mô hình phát triển nông nghiệp sản xuất hàng hóa theo hướng ứng dụng tiến bộ khoa học - công nghệ, làm giàu chính đáng và giảm nghèo bền vững.

Ba là, đẩy mạnh công tác đào tạo, bồi dưỡng gắn với tư vấn, định hướng cho nông dân trong phát triển nông nghiệp sinh thái.

Đào tạo nghề là một khâu then chốt để nâng cao chất lượng nguồn lực lao động ở nông thôn trong phát triển nông nghiệp sinh thái. Do đó, các cấp, ngành cần nâng cao hơn nữa nhận thức về vai trò, tầm quan trọng về đào tạo nguồn nhân lực nông thôn, lấy người dân nông thôn làm trung tâm trong quá trình đào tạo để tạo ra những chuyển biến tích cực và rõ nét hơn về chuyển đổi cách thức, tập quán sản xuất nông nghiệp theo hướng hiện đại. Đặc biệt chú trọng đến đào tạo chất lượng cao phục vụ yêu cầu của phát triển nông nghiệp sinh thái; đồng thời, ưu tiên đào tạo lao động các vùng còn nhiều khó khăn.

Việc nâng cao chất lượng công tác đào tạo nghề, cần thường xuyên gắn với thực tiễn, như: tập huấn, gắn những nội dung với hoạt động chăn nuôi con giống cây trồng, vật nuôi; các kỹ thuật canh tác mới; quy trình ứng dụng khoa học - công nghệ hiện đại vào sản xuất; bảo vệ môi trường sinh thái; đầu ra cho nông sản,... Hình thức giáo dục, tuyên truyền, tập huấn này cần phải linh hoạt, phù hợp với thói quen, tập quán của nông dân; tránh những hình thức giáo dục sơ cứng, giáo điều mà cần hướng đến những hình thức trực tiếp “cầm tay chỉ việc”; “vừa làm vừa học”.

Bên cạnh đó, việc gắn kết giữa đào tạo, bồi dưỡng kỹ năng cho nông dân trong quy trình, cách thức sản xuất nông nghiệp sinh thái gắn với tiêu thụ sản phẩm, tăng sức cạnh tranh hàng nông sản. Cần coi trọng và đẩy mạnh phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao ở nông thôn thông qua việc thu

hút sinh viên tốt nghiệp các ngành liên quan đến nông - lâm nghiệp về làm việc tại địa phương, như từ mô hình làng văn hóa kiểu mẫu, xây dựng các mô hình đào tạo, bồi dưỡng kiểu mẫu cho nông dân ngay trong chính gia đình, cộng đồng làng xã.

Bốn là, phát huy vai trò chủ thể văn hóa của nông dân trong phát triển nông nghiệp sinh thái bền vững.

Chính quyền các cấp cần phát huy vai trò của các tổ chức cộng đồng nông thôn các giá trị văn hóa truyền thống trong đời sống văn hóa nông thôn đang có nguy cơ bị mai một thông qua việc gắn phát triển kinh tế nông nghiệp với du lịch cộng đồng thông qua các mô hình sinh thái vườn - rừng, vườn - ao - chuồng ở những khu vực có lợi thế về địa hình, có cảnh quan thiên nhiên đẹp. Qua đó, phát huy vai trò của nông dân trong việc bảo tồn bản sắc văn hóa nông thôn thông qua việc giữ gìn các thiết chế văn hóa truyền thống qua các sản phẩm nông nghiệp sinh thái.

Tiếp tục phát triển các mô hình “vườn kiểu mẫu” - mô hình vườn vừa được tổ chức sản xuất nông nghiệp hàng hóa; vừa lựa chọn cây cỏ, hoa lá trồng theo bố cục cảnh quan nhất định; gắn với chăm sóc, cắt tỉa tạo nên cảnh quan xanh - sạch - đẹp mang đặc trưng nổi bật của nông thôn.

4. Kết luận

Phát huy vai trò của nguồn lực con người cho phát triển nông nghiệp sinh thái chính là cách thức phát huy những tiềm năng, thế mạnh của con người - nhất là người nông dân; đồng thời, hạn chế những tiêu cực, khắc phục những khó khăn, bất cập; tạo điều kiện tốt nhất cho con người - người nông dân có thể đáp ứng được yêu cầu của phát triển nông nghiệp sinh thái trong môi trường chuyển đổi số về nông nghiệp, góp phần xây dựng giai cấp nông dân hiện đại,

có khả năng làm chủ nền nông nghiệp sinh thái và xây dựng nông thôn văn minh □

Chú thích:

- 1, 2. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021). Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Tập I. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 124, 125.
3. Trần Đức Viên (2024). Nông nghiệp sinh thái - triết lý sống nhân bản và nhân văn của xã hội hiện đại. Tạp chí Nông nghiệp Việt Nam, số 2.
4. Tình hình lao động và việc làm 6 tháng cuối năm 2023. <https://www.gso.gov.vn>, truy cập ngày 12/01/2025.
5. Hoàng Thị Minh Hà, Đinh Thị Hào (2021). Cơ cấu lao động theo trình độ nhằm đáp ứng nhu cầu phát triển kinh tế đến năm 2025. Tạp chí Kinh tế Tài chính Việt Nam, số 1, tr. 13.
6. Cách mạng chuyển đổi số trong kỷ nguyên vươn mình của dân tộc Việt Nam. <https://nhandan.vn>, ngày 28/10/2024.
7. Khổng Trung Duân, Nguyễn Thị Thanh Thủy (2022). Ứng dụng khoa học - công nghệ trong phát triển nông nghiệp, hiện đại hóa nông thôn. Tạp chí Cộng sản chuyên đề, số 04, tr. 91.

Tài liệu tham khảo:

1. Ban Chấp hành Trung ương Đảng (2022). Nghị quyết số 19-NQ/TW ngày 16/6/2022 về nông nghiệp, nông dân, nông thôn đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045.
2. Đoàn Minh Huân (2022). Xây dựng nông dân văn minh - chủ thể phát triển nông nghiệp sinh thái, kinh tế nông thôn gắn với xây dựng nông thôn mới hiện đại. Tạp chí Cộng sản chuyên đề, số 04.
3. Huỳnh Văn Tánh (2024). Yêu cầu về nhân lực chất lượng cao trong lĩnh vực nông nghiệp và du lịch cho phát triển bền vững và thích ứng với biến đổi khí hậu. Tạp chí Quản lý nhà nước, số 338 (3/2024).
4. Phát triển nguồn nhân lực cho ngành Nông nghiệp công nghệ cao ở Việt Nam trong thời kỳ hội nhập kinh tế quốc tế. <https://:quanlynhanuoc.vn>, ngày 16/11/2023.
5. Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vận động nông dân Việt Nam trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông nghiệp, nông thôn hiện nay. <https://:quanlynhanuoc.vn>, ngày 22/10/2024.